

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 1 lutego 2023 r.

Poz. 863

UCHWAŁA NR LV/497/2022 RADY GMINY BĘLCHATÓW

z dnia 22 grudnia 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bełchatów na lata 2022-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 559 zm. poz. 583, 1005, 1079, 1561) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840) uchwała się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bełchatów na lata 2022-2025 zaopiniowany pozytywnie przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bełchatów.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Gminy
Bełchatów

Krzysztof Polak

Załącznik do uchwały Nr LV/497/2022

Rady Gminy Bełchatów

z dnia 22 grudnia 2022 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BEŁCHATÓW NA LATA 2022-2025

Bełchatów, 2022 r.

1. Wstęp

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.) gmina ma obowiązek sporządzić gminny program opieki nad zabytkami. Program ten jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy jako jednostki podziału administracyjnego. Dotyczą nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, a rolą programu jest wzbudzenie w lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej poprzez uświadamianie mieszkańcom znaczenia lokalnych wartości kulturowych.

Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu kulturowego oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są przepisy wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840z późn. zm.). Zapis w ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program jest potem ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu i gminy (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowią trzy poniższe ustawy:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.)

Ustawa jest kluczowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony zabytków. Definiuje ona m.in. pojęcie zabytku, reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, formy finansowania opieki nad zabytkami, zasady prowadzenia badań przy zabytkach, etc.

Ustawa definiuje pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,

- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5).

Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Do rejestru można wpisać także otoczenie, nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny.

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na ww. listę wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,

- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
  - 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastel, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
  - 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
  - 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
  - 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
  - 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
  - 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
  - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
  - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
  - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
  - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro
- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Park kulturowy

Park Kulturowy jest tworzony w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej

i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Formę ochrony stanowi także gminna ewidencja zabytków, w której powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. (art. 22. ust. 5).

Ustawa określa także obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Do obowiązków gminy należy w szczególności:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22. ust. 4),
- sporządzanie (na okres 4 lat) gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87),
- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej (art. 18 i 19),
- sporządzanie gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowywanego zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r.

Istotne dla prowadzonych przez gminę zadań są zapisy w art. 19 ustawy:

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych.

W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie.

Nowelizacja ustawy z dnia 22 czerwca 2017 roku wprowadziła zapis, mający na celu ochronę obiektów zabytkowych, co do których zostało wszczęte postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, ale decyzja nie jest jeszcze ostateczna: *„od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku”*. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (Art. 10 a).

W ramach nowelizacji ustawy samorzady wszystkich szczebli otrzymały możliwość udzielania dotacji na prace przy zabytkach nie tylko wpisanych do rejestru zabytków, lecz również znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. (Art. 81 ust.1).

Zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy wprowadzone zostały administracyjne kary pieniężne:

Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,

2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,

3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości

- podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2022 poz. 559 z późn. zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządu gminnego. Ustawa o samorządzie gminnym, jako jedno z zadań własnych gminy, wymienia sprawy z zakresu kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust.1, pkt 9).

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m.in.:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2022 poz. 503 z późn. zm.)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2021 poz. 2351 z późn. zm.)

Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz w odniesieniu do obiektów w gminnej ewidencji zabytków.

W kontekście ochrony zabytków istotnym przepisem prawa budowlanego jest możliwość skorzystania z odstępstw od sprecyzowanych w ustawie przepisów techniczno-budowlanych, dotyczących projektowania, budowania, użytkowania i utrzymywania obiektów budowlanych. Odstępstwo można uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę lub decyzji o zmianie sposobu użytkowania obiektu. Organ wydający pozwolenie na budowę występuje w tej sprawie do ministra, który ustanowił przepisy techniczno-budowlane (art. 9). Należy też zwrócić uwagę, że w myśl prawa budowlanego, budowy i roboty budowlane niewymagające pozwolenia na budowę, jeżeli są wykonywane przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków wymagają pozwolenia na budowę, a jeżeli są wykonywane na obszarze wpisanym do rejestru zabytków - wymagają zgłoszenia, przy czym do wniosku o pozwolenie na budowę oraz do zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 29 ust. 4). Natomiast pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39 ust. 2).

W odniesieniu do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3). Ponadto umieszczanie tablic i urządzeń reklamowych na obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymaga pozwolenia na budowę (art. 29 ust. 2 pkt 6), a instalowanie krat na obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymaga zgłoszenia (art. 30 ust. 1 pkt 3a).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2021 poz. 1973 z późn. zm.)

Ustawa wskazuje, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2022 poz. 916 z późn. zm.)

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2021 poz. 1899 z późn. zm.)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania (sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości) wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2020 poz. 194 z późn. zm.)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2020 poz. 1057 z późn. zm.)

Ustawa informuje, że gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zawierają:

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022 poz. 385 z późn. zm.)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2019 poz. 1479 z późn. zm.)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020 poz. 164 z późn. zm.)

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 roku Nr 102, poz. 1066),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2020 poz. 1901),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 roku Nr 50, poz.256).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bełchatów na lata 2022 – 2025, jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 (Uchwała Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.)

Główny cel główny Programu 2019–2022 brzmi:

„Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”

Cel Programu będzie realizowany przez następujące cele szczegółowe i kierunki działań:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Upowszechnienie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)

Znaczenie dokumentu w kontekście programu opieki nad zabytkami jest istotne, gdyż jednym z ustawowych celów programów opieki nad zabytkami jest włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Koncepcja kładzie nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. Uwzględnia także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Diagnoza w zakresie objętym programowaniem strategicznym opiera się na trzech obszarach:

- obszar 1: współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 kultura wskazano m.in. na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze krajowym nie wykazuje objawów zniszczenia). Jednocześnie wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału

społecznego, które zarówno w Polsce, jak i na świecie, odgrywają również coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej.

Jako cel główny SRKS wskazała wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:
  - Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
  - Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich:
  - Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
  - Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
  - Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
  - Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
  - Wzmacnianie promocji kultury polskiej za granicą.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
  - Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
  - Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
  - Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bełchatów na lata 2022 – 2025 wykazuje spójność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM NA LATA 2020 - 2023

W długofalowej perspektywie wizja odzwierciedla pożądaną stan województwa pod względem zachowania i właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, a jego osiągnięciu ma sprzyjać realizacja założonych celów operacyjnych, tj.:

1. Atrakcyjność krajobrazu kulturowego
2. Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym
3. Tożsamość wielokulturowa regionu.

Aktualna pozostała zatem wizja rozwoju nakreślona w poprzedniej edycji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2016-2019, która brzmi:

REGION WYRÓŻNIAJĄCY SIĘ RÓŻNORODNOŚCIĄ WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
I SPUŚCIZNY DZIEJOWEJ, STANOWIĄCYCH PODSTAWĘ WIELOKULTUROWEJ TOŻSAMOŚCI
WOJEWÓDZTWA

Poniżej przedstawiono Cele operacyjne, działania oraz zadania określone w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023:

CELE OPERACYJNE	DZIAŁANIA	ZADANIA
1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego	Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych
	1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków	1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego 1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego 1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich
2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM	2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków 2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej 2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach
	2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego	2.2.1. Wspieranie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa 2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury
	2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych	2.3.1. Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów 2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych
3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU	3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym	3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych 3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji 3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków
	3.2. Edukacja kulturalna i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym	3.2.1. Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu 3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego 3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Cele strategiczne polityki rozwoju województwa łódzkiego ukierunkowują zakres niezbędnych działań, w perspektywie roku 2030, pozwalających na wykorzystanie potencjałów i niwelowanie barier rozwojowych, zdiagnozowanych jako strategiczne wyzwania rozwojowe. Odnoszą się do działań realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, przestrzennej, uwzględniając współzależność procesów rozwojowych zachodzących w ramach tych trzech sfer.

Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych. W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych.

Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, poprzez wzmocnienie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji. Kluczowe znaczenie będzie przy tym miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców województwa łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiąganie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie następowało z poszanowaniem walorów przestrzeni.

Poniżej przedstawiono cele Strategii spójne z przedmiotowym opracowaniem:

Cel operacyjny 3.2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu

3.2.1. Ochrona wartości i kształtowanie dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

- zachowanie kompletności i integralności zasobu jako czynnika definiującego krajobraz kulturowy i tożsamość regionalną, ze szczególnym uwzględnieniem pomników historii, zabytków reprezentatywnych, historycznych jednostek przestrzennych oraz unikatowych komponentów dziedzictwa m.in. przemysłowego, związanego z komunikacją, sakralnego, rezydencjalnego, filmowego, mniejszości narodowych, drewnianego,
- wykorzystanie potencjału dziedzictwa do celów użytkowych (w tym komercyjnych) i promocyjnych (rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie obiektów zagrożonych i nieużytkowanych m.in. na funkcje kulturalne, naukowo-edukacyjne, turystyczne i rekreacyjne, zapewnienie należytego stanu zachowania zwłaszcza unikatowych komponentów), z uwzględnieniem walorów krajobrazowych i przyrodniczych,
- zwiększenie skali i skuteczności ochrony zasobów kulturowych, w tym wspieranie projektów rewitalizacji zabytków, rozszerzenie możliwości finansowania, wspieranie alternatywnych form finansowania dziedzictwa kulturowego, np. finansowanie społeczno-ciowe,
- inwentaryzacja i promocja lokalnych form architektonicznych zabudowy, promowanie wiedzy o architekturze, przygotowanie katalogów wzorów projektowania form nowej architektury (zgodnej z tradycją lokalną) wpisanej w kontekst krajobrazowy.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Bełchatów)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bełchatów na lata 2022 – 2025, jest zbieżny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym i opracowaniami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy oraz zawierającymi ustalenia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, opisanymi poniżej:

Strategia Rozwoju Gminy Bełchatów na lata 2015 – 2022

Misją Gminy Bełchatów określoną w Strategii jest:

Aktywizacja i integracja mieszkańców sprzyjająca kształtowaniu tożsamości lokalnej poprzez rozwój społeczno-ekonomiczny gminy.

W Strategii nie określono działań bezpośrednio skierowanych do zasobu kulturowego gminy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bełchatów

Wg zapisów Studium strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej A na terenie gminy Bełchatów obejmuje obiekty wpisane do rejestru zabytków, w tym:

- park dworski w Dobiecinie,
- zespół dworsko-parkowy (dwór, oficynę, park) w Dobrzelowie,
- park dworski w Łękawie,
- ruiny dworu obronnego w Mikorzycach,
- park dworski w Mokraczu,
- zespół sakralny (kościół filialny pw. św. Rocha wraz z cmentarzem przykościelnym) oraz park dworski w Postękalicach,
- park dworski w Wielopolu.

W strefie tej obowiązuje zachowanie historycznych obiektów wraz ze wszystkimi elementami tj. formą, wystrojem elewacji, detalami architektonicznymi itp. Obowiązuje priorytet zachowania, odtwarzania i eksponowania walorów zabytkowych. Wszelkie naruszenia stanu istniejącego (w zakresie funkcji, parcelacji, przekształcenia i uzupełnienia zabudowy oraz towarzyszących jej elementów środowiska przyrodniczego) wymagają postępowania zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W granicach ww. strefy obowiązuje:

- zachowanie i konserwacja zabudowy zabytkowej,
- zachowanie komponowanych układów terenowych i zaprojektowanej zieleni,
- ochrona historycznie ukształtowanych granic,

- usunięcie dysharmonizujących nawarstwień zakaz wprowadzania nowej zabudowy (z wyjątkiem obiektów na które zostanie uzyskane zezwolenie WKZ),
- zakaz prowadzenia działalności inwestycyjnej, która mogłaby powodować zmiany w sposobie użytkowania i zagospodarowania terenu (z wyjątkiem działalności na którą zostanie uzyskane zezwolenie WKZ).

Na terenie stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie prace ziemne należy prowadzić zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Do wytycznych i zasad ochrony zabytków ustalonych w Studium zalicza się m.in. następujące zapisy:

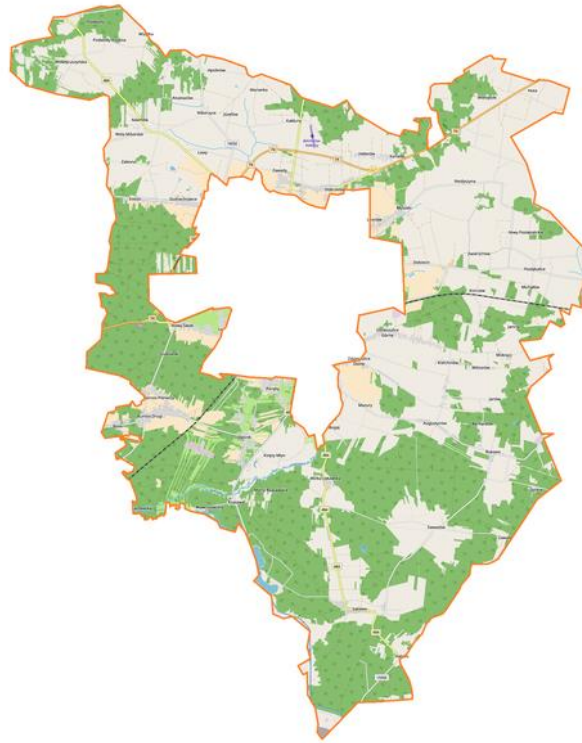
- obiekty o walorach historycznych będące charakterystycznymi elementami historycznej zabudowy, zwłaszcza obiekty wpisane do ewidencji i rejestru zabytków oraz występujące w ramach historycznych układów należy przewidzieć do trwałej adaptacji, z zachowaniem tradycyjnych dla lokalnej tradycji budowlanej form i faktur:
  - adaptacja i modernizacja winna odbywać się na zasadach zapewniających zachowanie istotnych dla miejscowej tradycji form architektonicznych, proporcji, detalu, materiałów i faktur wypraw zewnętrznych,
  - wszelkie działania, które dotyczą zmiany gabarytów i zmian w sposobie dyspozycji i artykulacji elewacji (w tym proporcji otworów zewnętrznych i form zewnętrznej stolarki otworowej) należy prowadzić zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- wszelkie zmiany w otoczeniu i sąsiedztwie zabytków, a także na obszarach zabytkowych, których charakter może mieć wpływ na walory zabytków (np. ekspozycyjne) – przebudowa istniejących i budowa nowych obiektów, a także sposób zagospodarowania przestrzeni – nie mogą pogorszyć stanu zachowania zabytku ani naruszać ich wartości, dlatego wymagają działania,
- na obszarach zabytkowych i w sąsiedztwie zabytków nowa zabudowa powinna stanowić harmonijnie zakomponowaną całość z istniejącymi elementami zabudowy historycznej, uwzględniając układ, skalę, gabaryty, proporcje, sposób kompozycji i wyprawę elewacji zewnętrznych:
  - w sytuacjach wątpliwych – dla nowo projektowanych obiektów – należy uzyskać wytyczne konserwatorskie do projektu budowlanego, a następnie uzgodnienie lub opinię na temat tego projektu (stosownie do obowiązujących przepisów szczegółowych i określonych przez nie trybem – Prawo budowlane) w toku postępowania o udzielenie pozwolenia na budowę.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy Bełchatów

Gmina Bełchatów jest gminą wiejską położoną w województwie łódzkim, w powiecie bełchatowskim.

Gmina wiejska Bełchatów graniczy od północy z gminą wiejską Drużbice i miejsko-wiejską Zelów, od zachodu z gminą wiejską Kluki, od południowego zachodu i południa z Gminą Kleszczów, od południowego wschodu z Gminą Kamieńsk (powiat radomszczański) i od wschodu z Gminą Wola Krzysztoporska (powiat piotrkowski). Geograficznie, w centrum znajduje się miasto Bełchatów, które stanowi odrębną gminę miejską.

Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Belchatów.
Źródło: www.wikipedia.org

Położenie gminy na tle powiatu belchatowskiego przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 2. Położenie gminy Belchatów na tle powiatu belchatowskiego.

Na terenie gminy znajduje się 55 miejscowości. Natomiast jednostek pomocniczych (sołectw) jest 40. Są to: Adamów, Augustynów, Bukowa, Dobiecin, Dobiecin Kolonia, Dobrzelów, Domiechowice, Helenów, Huta, Janina, Janów, Józefów, Kałduny, Kielchinów, Korczew, Księży Młyn, Kurnos Pierwszy, Kurnos Drugi, Ludwików, Ławy, Łękawa, Mazury, Mokracz, Myszaki, Niedyszyna, Oleśnik, Podwody, Podwody Kolonia, Poręby, Postękalice,

Rząsawa, Wielopole, Wola Kruszyńska, Wola Mikorska, Wólka Łękańska, Zawadów, Zawady, Zdzieszulice Dolne, Zdzieszulice Górne i Zwierzchów. Największe spośród nich to sołectwo Łęka, które obejmuje również miejscowości Kalisko i Kąsie. Powierzchnia sołectwa to 22,45 km². Najmniejsze sołectwo – Mokracz - zajmuje 1,65 km².

Gmina zajmuje 179,89 km², co stanowi 18,56% powierzchni powiatu bełchatowskiego i jest jego największą gminą.

Komunikacja

Gmina Bełchatów charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną.

Przez teren Gminy Bełchatów biegnie jedna droga krajowa nr 74 relacji Wieluń przez Zosin do granicy państwa oraz dwie drogi wojewódzkie - nr 484 Buczek-Bełchatów - Kamieńsk oraz nr 485 Pabianice – Bełchatów.

Przez teren gminy Bełchatów przebiega łącznie ponad 150 km dróg powiatowych, o których utrzymanie dba Zarząd Dróg Powiatowych w Bełchatowie.

Uzupełnienie ww. infrastruktury stanowią drogi gminne i wewnętrzne, których stan na terenie gminy jest zróżnicowany.

Zasoby przyrodnicze i obszary chronione

Atrakcyjność krajobrazu naturalnego, obszary leśne, rozległe użytki zielone oraz pola czy doliny rzeczne stanowią dobro gminy i jej potencjał turystyczny.

Do obszarów chronionych na terenie gminy Bełchatów zaliczyć można:

- obszar chronionego krajobrazu,
- pomniki przyrody,
- użytki ekologiczne.

Południowo-zachodnia część gminy Bełchatów wchodzi w skład **Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Widawki”**, który został powołany ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowy ze względu na możliwość zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnioną przez niego funkcję korytarza ekologicznego, który pozwala na uzyskanie łączności doliny Widawki z doliną Warty oraz z doliną Pilicy przez obszary zlokalizowane na wschód od Radomska.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest **7 pomników przyrody** w postaci grup drzew lub pojedynczych drzew (w tym: dęby szypułkowe, klony pospolite, buk pospolity, kasztanowiec biały, lipę drobnolistną). Odznaczają się one sędziwym wiekiem, wielkością, niezwykłymi kształtami lub innymi cechami.

Z uwagi na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, w tym: śródleśnych oczek wodnych, bagien, zarośniętych torfowisk na terenie gminy Bełchatów utworzono **14 użytków ekologicznych** o łącznej powierzchni 11,95 ha.

5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy

Historia gminy Bełchatów jest znana m.in. już od XV w., gdzie w poszczególnych miejscowościach obecnej gminy Bełchatów powstawały pierwsze dwory (m.in. dwór obronny w Mikorzycach).

W trakcie I wojny światowej na przełomie 1914 i 1915 roku na obszarze ziem gminy Bełchatów kilkakrotnie przechodził front.

Rozwój ziem gminy Bełchatów został zahamowany przez wybuch II wojny światowej. Przez teren gminy przebiegała linia obronna Wojska Polskiego. Do dnia dzisiejszego zachowały się resztki umocnień w postaci schronów bojowych.

Gmina Bełchatów jako odrębny byt powstała na mocy uchwały Nr VIII/51/85 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Piotrkowie Trybunalskim z dn. 30 września 1985 r. w sprawie utworzenia odrębnych rad narodowych dla miasta Bełchatów i gminy Bełchatów. Uchwała ta weszła w życie w styczniu 1986 r. Prace nad utworzeniem odrębnej jednostki administracyjnej stworzonej na terenach otaczających miasto Bełchatów trwały jednak już wcześniej. Funkcję pełnomocnika wojewody ds. organizacji gminy Bełchatów pełnił Marek Pieczara, który wcześniej był m.in. naczelnikiem Gminy Szczerców, od 1981 r. kierownikiem wydziału gospodarki komunalnej i mieszkaniowej w Urzędzie Miasta Bełchatów, a od 1984 r. - zastępcą Naczelnika Miasta i Gminy Bełchatów.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to świadectwo działalności mieszkańców danego regionu prowadzonej na przestrzeni wieków, dlatego najpełniej stanowi o jego tożsamości. Składa się z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie, kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Istniejące elementy przyrodnicze, pola uprawne, tereny zabudowane oraz towarzysząca jej infrastruktura komunikacyjna tworzą charakterystyczny krajobraz kulturowy. Dominuje on na większości obszaru gminy.

W krajobrazie kulturowym przeważają założenia dworskie i parkowe.

Obiekty sakralne

Kościół filialny pw. Św. Rocha

Kościół filialny pw. Św. Rocha stanowi najważniejszy zabytek sakralny na terenie gminy Belchatów. Kościół położony wśród pól, na wschód od centrum wsi, ok. 300 m od szosy, przy niewielkim cieku. Obiekt wyróżnia się wartościami architektonicznymi jako przykład architektury drewnianej.

Pierwszy drewniany kościółek ufundował ówczesny dziedzic Krzysztof Postękowski w 1597 roku. Od jego nazwiska wzięła się nazwa miejscowości. W 1737 roku kościółek się spalił. Wtedy wybudowano nowy, także drewniany, który stoi do dziś.

Kościół orientowany, zrębowy, nawa z węższym wielobocznie zamkniętym prezbiterium. Dach dwuspadowy, od zachodu wieża. Pokrycie gontem.

We wnętrzu znajdują się zabytkowe ołtarze, rzeźby, krucyfiks ludowy, obrazy późnobarokowe, obrazy z XVIII w. i wyposażenie liturgiczne.

Stan zachowania obiektu dobry. W ostatnich latach wykonane prace konserwatorskie.

Obiekt objęty ochroną poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Łódzkiego.

Fotografia 1. Widok na kościół pw. Św. Rocha.

Dwory, pałace

Dwór w Dobrzelowie

Dwór wzmiankowany jako własność rodu Dobrzelowskich herbu Poraj. Jego właścicielami byli kolejno rodziny Rychłowskich, Walewskich, Rudzickich. Geobelów, Jaroszyńskich i Heleniaków.

Dwór w stylu klasycystycznym, murowany, parterowy, wysokopodpiwniczony, na planie prostokąta, z częściowo mieszkalnym poddaszem.

Układ wnętrza dwutraktowy z sienią na osi. Werandę i taras dobudowano później. Dach dwuspadowy.

Gzyms pod okapem kostkowym. Elewacja ujęta lizenami.

Stan obiektu bardzo dobry. W ostatnich latach pałac został wyremontowany i odnowiony.

Dwór stanowi element założenia dworsko – parkowego w Dobrzelowie. W skład założenia wchodzi także oficyna (odnowiona w ostatnich latach) oraz park.

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Obiekt objęty ochroną poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Łódzkiego.

Fotografia 2. Widok na dwór w Dobrzelowie.

Ruiny Dworu Obronnego w Mikorzycach

Na przełomie XVI i XVII wieku został wzniesiony murowany dwór obronny (prawdopodobnie z fundacji Stanisława z Mikorzyc, bądź jego synów: Samuela, Krzysztofa, Jana).

Pierwsza wzmianka o obiekcie pochodzi dopiero z trzeciej ćwierci XVII wieku.

W XVIII w. wieś Mikorzycze przeszła drogą spadku w ręce Dobrzelowskich, którzy mieli wnieść kolejny dwór i wtedy zapewne nastąpił kres użytkowania dworu obronnego. Już bowiem w poł. XIX w. zanotowano, że „ruiny istnieją w dawnej wysokości, ale są bez dachu”.

Relikty dawnego dworu są mało czytelne. W większości zachowały się fundamenty i ściany. Obiekt o ogólnym zarysie zbliżonym do kwadratu. Zbudowany z kamienia i cegły. W zachowanych partiach parteru cegła w licu ułożona w wątku krzyżkowym. Na ścianach wnętrza parteru zachowały się ślady tynku wapiennego.

Ruiny dworu stanowią element założenia dworsko – parkowego w Mikorzycach. W skład założenia wchodzi także fosa dworu obronnego oraz park.

Stan obiektu zły. Należy przeprowadzić kompleksowe prace konserwatorskie mające na celu zachowanie trwałej ruiny.

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Obiekt objęty ochroną poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Łódzkiego.

Pałac w Łękawie

Pałac został wzniesiony w XVIII w. przez hr. Ostrowieckich równocześnie z zagospodarowaniem parku.

Budynek pałacu murowany, na planie kwadratu, piętrowy, podpiwniczony, posiada od Wsch. ryzalit, od Płd wnękę z głównym wejściem po schodach, od Zach. - pseudoryzalit z wyjściem ogrodowym poprzedzonym niewielkim tarasem ze schodami dwubiegowymi. Fasada siedmioosiowa, symetryczna, Brak oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej.

Obiekt przykryty jest niskim dachem czterospadowym.

Pokrycie dachowe wtórne – materiał blacha.

Stan obiektu dobry.

Pałac stanowi element założenia pałacowo – parkowego w Łękawie. W skład założenia wchodzi także park.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do Gminnej ewidencji zabytków dla gminy Bełchatów.

Fotografia 3. Widok na ruiny Dworu Obronnego w Mikorzycach.

Fotografia 4. Widok na fosę otaczającą ruiny dworu obronnego w Mikorzycach.

Fotografia 5. Widok na pałac w Łękawie.

Założenia parkowe

Na terenie gminy Bełchatów znajdują się liczne założenia parkowe:

- **Park w Dobiecinie** - Park został założony końcem XIX w. przez Józefa Turczynowicza, który budował studnie w parku tzw. źródło św. Jana. Jednak najstarsze, nieliczne drzewa w parku zasadzono początkiem XIX w., w czasie kiedy właścicielem Dobiecina był senior Felicjan Otocki. Park stanowił część zespołu dworsko – gospodarczego, obecnie stanowi część gospodarstwa rolnego. Stan zachowania parku – dobry. Park objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa łódzkiego.
- **Park w Dobrzelowie** - Park został założony w 1 poł. XIX w. w trakcie budowy dworu oraz oficyny. Park został zachowany w dawnych granicach. Wycięto aleję wjazdową z jesionów. Historyczny układ i kompozycja została zachowana częściowo - zatarte dawne drogi spacerowe. W południowej części parku zachowane liczne starodrzewy. Stan zachowania parku – dobry. Park objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa łódzkiego.
- **Park w Łękawie** - Park został założony w XVIII w. przez hr. Ostrowieckich. Park położony na terenie równinnym z niewielkim spadkiem w kierunku północno – zachodnim. Park posiada częściowo zachowany historyczny układ i kompozycję. W okresie powojennym dokonano likwidacji sadu rosnącego w wschodniej części parku. W zachodniej części parku dokonano przebudowy i zagospodarowano tereny sportowe. Na terenie całego parku znajdują się liczne starodrzewy. Stan zachowania parku – dobry. Park objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa łódzkiego.
- **Park w Mikorzycach** - Park zajmuje powierzchnie 1 ha, w tym wody 0,22 ha. Wschodnia najstarsza część parku stanowi pozostałość zadrzewień przyzamkowych. Na terenie parku na wysepce znajdują się ruiny zamku i pojedyncze egzemplarze starego drzewostanu oraz młodszych drzew liściastych m.in. jesionów i klonów. Dookoła fosy od strony zachodniej rosną wiązy i kasztanowce białe. Wzdłuż północnej granicy fosy topole czarne. Z trzech stron wyspę otaczają rozległe pola. Park posiada zachowany układ historyczny oraz liczne elementy starodrzewu wokół fosy. Stan zachowania parku – dostateczny. Park objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa łódzkiego.
- **Park w Mokraczu** - Park zajmuje powierzchnie 2 ha, w tym 0,23 ha to wody. Teren parku posiada spadek w kierunku wschodnim. Od strony zachodniej teren parku ogrodzony. Na terenie parku znajduje się ruina dworu. Drzewa z pierwotnego okresu założenia parkowego reprezentowane są głównie przez nasadzenia grabów, lip, jesionów, klonów pospolitych. Pozostały drzewostan jest dużo młodszy. Zachowany został czytelny układ parku. Elementy starodrzewu znajdują się w zachodniej i wschodniej części parku. Stan zachowania parku – dostateczny. Park objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa łódzkiego.
- **Park w Postękalicach** - Park założono w XVIII w. Park stanowił otoczenie dla wybudowanego w XVIII w. dworu. Ostatni właściciel Michał Skalski rozparcelował majątek w 1905 r. Dawny park zajmował powierzchnie 4 ha. Pozostał fragment parku w postaci kasztanowców białych koło kościoła. Stan zachowania obiektu – zły. Brak zachowania pierwotnej kompozycji parku. Park objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa łódzkiego.
- **Park w Wielopolu** - Park leży w odległości 500 m od szosy prowadzącej z Bełchatowa przez Hutę do Piotrkowa. Park zajmuje powierzchnie 3,5 ha. Główna oś kompozycji biegnie z północy na południe i dzieli park na dwie części: zachodnią i wschodnią. Przy drodze wjazdowej stanowiącej główną oś

kompozycji znajduje się dworek murowany przebudowany w latach 1970-75. Po północno – wschodniej części dworku znajduje się stary drzewostan. Stan zachowania parku – dostateczny. Park objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa łódzkiego.

- **Park w Korczewie** - Park został założony w 1 poł. XIX w. jako element składowy założenia dworsko – parkowego. Obecnie dwór nie istnieje. Stan zachowania parku – dostateczny. Park objęty ochroną poprzez wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa łódzkiego.

Cmentarze

Na terenie gminy Bełchatów zlokalizowane są następujące cmentarze.

- **Cmentarz ewangelicki w Kałdunach** - Cmentarz został założony początkiem XX wieku. Cmentarz ewangelicki położony jest przy drodze Bełchatów – Drużbice po stronie południowej. Otoczony jest lasem iglastym. Brak czytelnego układu cmentarza. Zachowały się nieliczne kamienne nagrobki z napisami w języku niemieckim oraz drewniany krzyż. Stan zachowania cmentarza – zły. Pozostałości zniszczonych nagrobków. Wymagane oznakowanie miejsca, uporządkowanie terenu cmentarza. Cmentarz objęty ochroną poprzez wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa łódzkiego.
- **Cmentarz ewangelicki w miejscowości Kurnos Drugi** - Cmentarz został założony w I poł. XX w. Cmentarz ewangelicki znajduje się 100 m od zachodniego skraju wsi Kurnos II w rozwidleniu dróg gruntowych. Brak czytelnego układu cmentarza. Wymagane oznakowanie miejsca, uporządkowanie terenu cmentarza. Cmentarz objęty ochroną poprzez wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa łódzkiego.
- **Cmentarz rzymsko – katolicki w Łękawie** - Cmentarz został założony w I poł. XX w. Najstarszy istniejący nagrobek pochodzi z 1936 roku. Cmentarz znajduje się przy drodze gruntowej, na terenie leśnym, 700 m na północ od części centralnej wsi Łękawa. Cmentarz posiada czytelny układ – aleja główna na osi wzdłużnej i dwie aleje poprzeczne dzielące cmentarz na 6 kwater. Stan zachowania cmentarza – dobry. Cmentarz objęty ochroną poprzez wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa łódzkiego.
- **Cmentarz ewangelicki w Myszakach** - Cmentarz ewangelicki został założony na początku XX w. Cmentarz ewangelicki znajduje się na południu wsi Myszaki w leśnym zagajniku. Brak czytelnego układu cmentarza. Teren cmentarza porośnięty roślinnością niską i wysoką. Stan zachowania cmentarza – zły. Wymagane oznakowanie miejsca, uporządkowanie terenu cmentarza. Cmentarz objęty ochroną poprzez wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa łódzkiego.
- **Cmentarz przykościelny w Postękalicach** - Cmentarz kościelny powstał w XVIII w. w otoczeniu kościoła filialnego w granicach ogrodzenia kościoła. Zachowały się m.in. nagrobki usytuowane wzdłuż ogrodzenia. Teren cmentarza porośnięty trawą. W wschodniej i zachodniej części cmentarza zachowany starodrzew. Stan zachowania obiektu – dobry. Cmentarz objęty ochroną poprzez wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa łódzkiego.
- **Cmentarz ewangelicki w Zawadach** - Cmentarz został założony w I poł. XX w. Cmentarz ewangelicki znajduje się 200 m na zachód od drogi Bełchatów – Drużbice 500 m od północnej granicy Bełchatowa. Teren płaski otoczony gruntami ornymi. Brak czytelnego układu cmentarza. Stan zachowania cmentarza – dostateczny. Na terenie cmentarza znajdują się pozostałości zniszczonych nagrobków. Wymagane

oznakowanie miejsca jako teren cmentarza i uporządkowanie terenu cmentarza. Cmentarz objęty ochroną poprzez wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa łódzkiego.

Schrony bojowe

Schrony bojowe Warty i Widawki, w pierwszej fazie II wojny światowej stanowiły główną pozycję obronną armii Łódź. Głównym zadaniem utworzonej dnia 23.03.1939 r. Armii Łódź pod dowództwem gen. J. Rómmla była obrona ważnych strategicznie obszarów Łodzi i Piotrkowa oraz zabezpieczenie Warszawy przed głównym uderzeniem przeciwnika z kierunku Wrocławia i Opolą.

Na terenie gminy Bełchatów zlokalizowane są schrony linii obrony Księży Młyn – Oleśnik:

- Schron bojowy nr 15 jednostrzelnicowy, w pobliżu drogi Bełchatów – Słok,
- Schron bojowy nr 16 jednostrzelnicowy, w okolicach miejscowości Księży Młyn z odtworzonymi okopami,
- Schron bojowy nr 17 jednostrzelnicowy, za Księży Młynem przy drodze Bełchatów – Słok.

Schrony bojowe na terenie gminy Bełchatów są objęte ochroną poprzez wpis do gminnej ewidencji zabytków.

5.2.3. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Łódzkiego

Na terenie gminy Bełchatów znajdują się 11 zabytków nieruchomości, wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy.

Zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków w gminie Bełchatów.

Lp.	Lokalizacja	Obiekt	Datowanie	Numer i data wpisu do rejestru zabytków
1.	Dobiecín	Park	Pocz. XIX w.	A-299 z dnia 31.08.1983
2.	Dobrzelów	Dwór	1 poł. XIX w.	A-169 z dnia 26.05.1967
3.	Dobrzelów	Oficyna	1 poł. XIX w.	A-170 z dnia 26.05.1967
4.	Dobrzelów	Park	1 poł. XIX w.	A-297 z dnia 31.08.1983
5.	Łękawa	Park	XVIII w.	A-350 z dnia 14.02.1989

6.	Mikorzyce	Park podworski	XVIII-XIX w.	A-339 z dnia 16.03.1984
7.	Mikorzyce	Ruiny dworu obronnego	Przełom XVI-XVII w.	A-177 z dnia 26.05.1967
8.	Mokracz	Park	Przełom XIX w. (przypuszczalnie 1853 r. – 1863 r.)	A-340 z dnia 16.03.1984
9.	Postękalice	Kościół filialny św. Rocha	1737 r.	A-187 z dnia 26.09.1967
10.	Postękalice	Park	XVIII w.	A-692 z dnia 27.09.1967
11.	Wielopole	Park	Koń. XVIII w. – Pocz. XIX w.	A-341 z dnia 16.03.1984

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od w/w obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Prace mające charakter bieżącej konserwacji, np. odświeżanie ścian we wnętrzu obiektu bez zmiany ich kolorystyki i wymiany tynków, miejscowa wymiana instalacji np. gniazd elektrycznych, kranów itp., wymiana powojennego wystroju wnętrz bez naruszania zabytkowej substancji obiektu, nie wymagają uzyskania pozwolenia konserwatorskiego, jedynie zgłoszenia właściwemu konserwatorowi.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

5.2.4. Zestawienie obiektów z terenu gminy Bełchatów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja zabytków, w brzmieniu w/w Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840, ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednorodnych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Natomiast gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) danej gminy.

Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- stopień zachowania walorów zabytkowych;
- funkcję obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości;
- wartość historyczną, artystyczną i naukową.

Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Bełchatów przedstawiono w poniższej tabeli. Łącznie w gminnej ewidencji zabytków znajduje się 28 pozycji. Ewidencja zabytków dla gminy Bełchatów została przyjęta zarządzeniem nr 177/2022 z dnia 20.09.2022 r.

Tabela 2. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków na terenie gminy Bełchatów.

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Czas powstania	Nr rejestru zabytków
1.	Dobiecín	70	Folwark	Pocz. XIX w.	
2.	Dobiecín	70	Brama z ogrodzeniem w założeniu folwarcznym	Pocz. XIX w.	
3.	Dobiecín	70	Budynek gospodarczy w założeniu folwarcznym	Pocz. XIX w.	
4.	Dobiecín	70	Budynek gospodarczy II w założeniu folwarcznym	Pocz. XIX w.	
5.	Dobiecín	70	Spichlerz w założeniu folwarcznym	Pocz. XIX w.	
6.	Dobiecín	70	Oficyna w założeniu folwarcznym	Pocz. XIX w.	
7.	Dobiecín		Park	Pocz. XIX w.	A-299 z dnia 31.08.1983

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Czas powstania	Nr rejestru zabytków
8.	Dobrzelów		Dwór	1 poł. XIX w.	A-169 z dnia 26.05.1967
9.	Dobrzelów		Oficyna	1 poł. XIX w.	A-170 z dnia 26.05.1967
10.	Dobrzelów		Park	1 poł. XIX w.	A-297 z dnia 31.08.1983
11.	Kałduny		Cmentarz	Pocz. XX w.	
12.	Korczew		Park	Poł. XIX w.	
13.	Kurnos II		Cmentarz	I poł. XX w.	
14.	Łękawa	9	Pałac	XVIII w.	
15.	Łękawa		Park	XVIII w.	A-350 z dnia 14.02.1989
16.	Łękawa		Cmentarz rzymsko – katolicki	I poł. XX w.	
17.	Mikorzyce		Park podworski	XVIII-XIX w.	A-339 z dnia 16.03.1984
18.	Mikorzyce		Ruiny dworu obronnego	Przełom XVI-XVII w.	A-177 z dnia 26.05.1967
19.	Mikorzyce		Fosa dworu obronnego	Przełom XVI-XVII w.	

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Czas powstania	Nr rejestru zabytków
20.	Mokracz		Park	Przełom XIX w. (przypuszczalnie 1853 r. – 1863 r.)	A-340 z dnia 16.03.1984
21.	Myszaki		Cmentarz ewangelicki	Pocz. XX w.	
22.	Oleśnik		Schrony bojowe linii Widawki	1939 r.	
23.	Postękalice		Kościół filialny św. Rocha	1737 r.	A-187 z dnia 26.09.1967
24.	Postękalice		Park	XVIII w.	A-692 z dnia 27.09.1967
25.	Postękalice		Cmentarz przykościelny	XVIII w.	
26.	Wielopole		Park	Koń. XVIII w. – Pocz. XIX w.	A-341 z dnia 16.03.1984
27.	Wola Mikorska		Układ przestrzenny	XV w.	
28.	Zawady		Cmentarz	I poł. XX w.	

W celu przeprowadzenia prac remontowych, wymagających pozwolenia na budowę (przebudowa dachu, rozbudowa budynku) przy zabytku znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy wystąpić z wnioskiem do Starostwa Powiatowego w Bełchatowie. Pozwolenie na budowę zostanie wydane po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W przypadku prac niewymagających pozwolenia na budowę właściciel zabytku gminnego zgłasza prace do starostwa powiatowego, które zostają zaopiniowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

5.2.5. Zabytki ruchome

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.).

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku lub z obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru zabytków nieruchomych nie wpisuje się obiektów znajdujących się w inwentarzu muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Do zabytków ruchomych na terenie gminy Bełchatów zalicza się wyposażenie kościoła filialnego pw. św. Rocha w Postękalicach (29 obiektów stanowiących zabytki ruchome).

5.2.6. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Bełchatów znajdują się ślady archeologiczne powiązane z okresami opisanymi poniżej.

MEZOLIT (ok. IX tys. p.n.e. – VI tys. p.n.e.)

Z mezolitu znane są pojedyncze znaleziska, tj. wyroby krzemienne. Na ten okres datowane jest obozowisko w Mokraczu (około 5 tys. lat p.n.e.), gdzie znajdowały się pozostałości palenisk, krzemienice, dwa obiekty mieszkalne „w typie namiotów” oraz narzędzia.

NEOLIT (VI tys. p.n.e. – 2300 p.n.e.)

W neolicie ludzie przeszli z koczowniczego trybu życia w osiadły. Zaczęli uprawiać ziemię i hodować zwierzęta. Pojawiły się pierwsze naczynia gliniane. Ze względu na podmokłość terenu i brak urodzajnych gleb, obszar gminy nie był atrakcyjny dla rolników. W związku z tym nie odkryto większych osad z tego okresu.

EPOKA BRĄZU (2300 p.n.e. – VII w. p.n.e.) I **WCZESNA EPOKA ŻELAZA – OKRES HALSZTACKI** (VII–IV w. p.n.e.)

W epoce brązu nastąpiły duże zmiany. Rozpowszechniły się przedmioty wykonane z brązu oraz zaczęły powstawać pierwsze organizacje społeczne. Jednak w rejonie Bełchatowa zmiany następowały bardzo powoli. Często trudno tu wyróżnić granice między schyłkiem neolitu a początkiem epoki brązu. Odkryte zostały ślady

osadnictwa kultury mierzanowickiej, trzcinieckiej i kultury łużyckiej. Pod koniec epoki brązu większość omawianego obszaru zasiedlała kultura łużycka, tworząc krótkotrwałe, niewielkie osady rolnicze. Wówczas w całej Europie rozpowszechnił się ciepłopalny obrządek pogrzebowy. Kultura łużycka występowała również na początku epoki żelaza.

Na okres halszacki datowane są cmentarzyska w Emilowie.

EPOKA ŻELAZA – OKRES LATEŃSKI (IV–I w. p.n.e.) I WPŁYWÓW RZYMSKICH (I–IV w. n.e.)

Na przełomie okresu halszackiego i lateńskiego zaczęła zanikać kultura łużycka. W jej miejsce pojawiła się kultura pomorska i kultura grobów kloszowych, a pod koniec tego okresu również ludność kultury przeworskiej.

Kolejny okres – okres wpływów rzymskich – był dla terenów gminy Belchatów zdecydowanie bogatszy, jeśli chodzi o ilość, wielkość i jakość stanowisk archeologicznych. Na naszych terenach pojawiła się ludność kultury przeworskiej, której szczególny rozkwit w tym rejonie nastąpił około III–IV w. n.e.

Rozpoznane osady były niewielkimi wioskami z nieregularnie rozmieszczonymi drewnianymi budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi tworzącymi zagrody. Na obrzeżach osad znajdowały się tereny produkcyjne.

ŚREDNIOWIECZE

Obszary obejmujące dzisiejszy powiat belchatowski były zapóźnione rozwojowo w stosunku do innych części kraju. Być może spowodowane to było ich niedostępnością, o czym decydowało silne zalesienie i podmokły, bagnisty teren.

NOWOŻYTNOŚĆ

Badaniami archeologicznymi objęto m.in. relikty dworu w Mikorzycach.

Stanowiska z terenu gminy Belchatów zlokalizowane są na następujących obszarach Archeologicznego Zdzjęcia Polski (AZP): 75-52, 75-50, 75-51, 76-50, 76-51, 77-51, 74-51, 74-50, 73-50.

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Belchatów przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 3. Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy Belchatów.

Lp.	Nr obsz. AZP	Nr st/ob	Miejscowość	Funkcja stanowiska
1.	75-52	1	Janów	śląd. os
2.	75-52	2	Janów	śląd. os śląd. os
3.	75-52	3	Janów	śląd. os
4.	75-52	4	Janów	obozowisko śląd. os
5.	75-52	5	Janów	obozowisko śląd. os
6.	75-52	6	Mokracz Michałów	obozowisko
7.	75-52	15	Zwierzchów	obozowisko śląd. os
8.	75-52	16	Kolonia Postękalice	śląd. os
9.	75-52	17	Mokracz	skarb

Lp.	Nr obsz. AZP	Nr st/ob	Miejscowość	Funkcja stanowiska
10.	75-52	18	Postękalice	obozowisko
11.	75-52	19	Postękalice	grodzisko?
12.	74-52	12	Huta	ślad. os osada
13.	74-52	31	Niedyszyna	osada
14.	74-52	32	Niedyszyna	osada
15.	74-52	33	Niedyszyna	ślad. os osada
16.	74-52	34	Niedyszyna	osada
17.	74-52	42	Postękalice	ślad. os
18.	74-52	43	Postękalice	ślad. os
19.	74-52	44	Postękalice	osada
20.	74-52	45	Postękalice	osada
21.	74-52	46	Postękalice	osada
22.	74-52	47	Postękalice	ślad. os
23.	74-52	48	Postękalice	ślad. os
24.	76-52	2	Bukowa Góra	obozowisko obozowisko
25.	76-52	69	Bukowa	ślad. os
26.	76-52	70	Bukowa	osada
27.	75-50	21	Kurnos	osada
28.	75-50	22	Kurnos	osada
29.	75-50	23	Kurnos	osada
30.	75-50	24	Kurnos	osada
31.	76-50	19	Kurnos II	osada
32.	76-50	20	Kurnos II	osada
33.	76-50	26	Oleśnik	osada
34.	76-50	27	Oleśnik	osada
35.	76-50	28	Oleśnik	osada
36.	74-50	3	Emilów	cmentarzysko
37.	74-50	4	Domiechowice	ślad. os
38.	74-50	5	Mikorzyce	dwór obronny
39.	74-50	19	Wygwizdów	ślad. os ślad. os
40.	74-50	20	Wola Kruszyńska	ślad. os osada
41.	74-50	21	Wola Kruszyńska	osada ślad. os
42.	74-50	22	Anastazów	osada
43.	74-50	23	Anastazów	osada
44.	74-50	24	Anastazów	osada
45.	74-50	25	Anastazów	ślad. os

Lp.	Nr obsz. AZP	Nr st/ob	Miejscowość	Funkcja stanowiska
46.	74-50	26	Mikorzyce	osada
47.	74-50	27	Mikorzyce	Osada
48.	74-50	28	Józefów	osada
49.	74-50	29	Józefów	osada
50.	74-50	30	Józefów	osada
51.	74-50	31	Adamów	ślad. os
52.	74-50	32	Adamów	ślad. os
53.	74-50	33	Wola Mikorska	ślad. os ślad. os
54.	74-50	34	Wola Mikorska	osada
55.	74-50	35	Wola Mikorska	osada
56.	74-50	36	Wola Mikorska	ślad. os
57.	74-50	37	Wola Mikorska	ślad. os
58.	74-50	38	Wola Mikorska	ślad. os ślad. os
59.	74-50	39	Wola Mikorska	osada
60.	74-50	40	Wola Mikorska	ślad. os
61.	74-50	41	Ławy	ślad. os
62.	74-50	42	Ławy	osada
63.	74-50	43	Ławy	ślad. os ślad. os ślad. os
64.	74-50	44	Ławy	osada
65.	74-50	45	Zaleśna	osada
66.	74-50	46	Zaleśna	ślad. os
67.	74-50	47	Zaleśna	ślad. os osada
68.	74-50	48	Zaleśna	ślad. os ślad. os
69.	74-50	49	Zaleśna	ślad. os ślad. os ślad. os
70.	74-50	50	Zaleśna	ślad. os osada
71.	74-50	51	Zaleśna	ślad. os ślad. os
72.	74-50	52	Zaleśna	osada
73.	74-50	53	Zaleśna	ślad. os cmentarz? ślad. os osada
74.	74-50	54	Domiechowice	osada
75.	74-50	55	Domiechowice	osada
76.	74-50	56	Domiechowice	ślad. os
77.	74-50	57	Domiechowice	ślad. os osada ślad. os

Lp.	Nr obsz. AZP	Nr st/ob	Miejscowość	Funkcja stanowiska
78.	74-50	58	Emilów	ślad. os
79.	75-51	9	Zdzieszulice Dolne	ślad. os
80.	75-51	10	Zwierzchów	ślad. os
81.	75-51	29	Poręby Grocholiczkie	osada
82.	75-51	30	Poręby Grocholiczkie	osada
83.	75-51	31	Mazury	osada
84.	75-51	32	Zdzieszulice Dolne	osada osada
85.	75-51	33	Zdzieszulice Dolne	osada
86.	75-51	34	Zdzieszulice Dolne	osada osada
87.	75-51	35	Zdzieszulice Dolne	ślad. os
88.	75-51	36	Zdzieszulice Dolne	osada
89.	75-51	37	Zdzieszulice Dolne	osada
90.	75-51	38	Zdzieszulice Górne	osada
91.	75-51	39	Zdzieszulice Górne	osada
92.	75-51	40	Zdzieszulice Górne	ślad. os
93.	75-51	41	Zdzieszulice Górne	osada osada
94.	75-51	42	Zdzieszulice Górne	osada osada
95.	75-51	43	Zdzieszulice Górne	ślad. os osada
96.	75-51	44	Zdzieszulice Górne	osada
97.	75-51	45	Zdzieszulice Górne	osada
98.	75-51	46	Zdzieszulice Górne	osada osada
99.	75-51	47	Zdzieszulice Górne	ślad. os
100.	75-51	48	Zdzieszulice Górne	ślad. os osada
101.	75-51	49	Zdzieszulice Górne	osada
102.	75-51	50	Zdzieszulice Górne	osada
103.	75-51	51	Kielchinów	osada
104.	75-51	52	Zwierzchów	osada
105.	75-51	53	Zwierzchów	osada
106.	75-51	54	Dobiecín	osada
107.	75-51	55	Dobiecín	osada

Lp.	Nr obsz. AZP	Nr st/ob	Miejscowość	Funkcja stanowiska
108.	75-51	56	Dobiecín	osada
109.	75-51	57	Dobiecín	ślad. os
110.	75-51	58	Dobiecín	osada
111.	75-51	59	Dobiecín	osada
112.	75-51	60	Dobiecín	osada
113.	75-51	61	Dobiecín	osada
114.	75-51	62	Dobiecín	ślad. os
115.	74-51	1	Kałduny	osada osada
116.	74-51	2	Kałduny	ślad. os osada
117.	74-51	3	Kałduny	ślad. os osada
118.	74-51	6	Józefów	ślad. os osada
119.	74-51	7	Ławy	osada osada
120.	74-51	8	Ławy	osada osada
121.	74-51	9	Zawady	obozowisko ślad. os osada
122.	74-51	14	Dobrzelów	ślad. os osada
123.	74-51	20	Dobrzelów	osada osada
124.	74-51	21	Dobrzelów	osada osada
125.	74-51	22	Dobrzelów	osada osada
126.	74-51	23	Zawady	osada osada osada
127.	74-51	25	Wielopole	osada
128.	74-51	26	Wielopole	osada
129.	74-51	27	Myszaki	osada osada
130.	74-51	28	Myszaki	osada osada
131.	76-51	1	Augustynów	ślad. os.
132.	76-51	4	Janów	cmentarzysko
133.	76-51	5	Księży Młyn	ślad. os.
134.	76-51	6	Łęg	?
135.	76-51	7	Łęg	osada
136.	76-51	8	Rząsawa	osada
137.	76-51	9	Poręby Grocholskie	osada
138.	76-51	10	Poręby Grocholskie	osada

Lp.	Nr obsz. AZP	Nr st/ob	Miejscowość	Funkcja stanowiska
139.	76-51	11	Poręby Grocholskie	ślad. os.
140.	76-51	12	Oleśnik	ślad. os.
141.	76-51	13	Oleśnik	osada
142.	76-51	14	Oleśnik	osada
143.	76-51	15	Oleśnik	osada
144.	76-51	16	Oleśnik	osada
145.	76-51	17	Oleśnik	ślad. os.
146.	76-51	18	Oleśnik	osada
147.	76-51	19	Rząsawa	osada
148.	76-51	20	Rząsawa	osada
149.	76-51	21	Księży Młyn	osada
150.	76-51	22	Księży Młyn	osada
151.	76-51	23	Księży Młyn	osada
152.	76-51	24	Księży Młyn	osada
153.	76-51	25	Księży Młyn	ślad. os.
154.	76-51	26	Księży Młyn	osada
155.	76-51	27	Księży Młyn	osada
156.	76-51	28	Księży Młyn	ślad. os.
157.	76-51	2	Bugaj	nieokreślona
158.	76-51	3	Bugaj	nieokreślona
159.	76-51	30	Bugaj	osada
160.	76-51	31	Bugaj	osada
161.	76-51	32	Bugaj	osada
162.	76-51	33	Bugaj	osada
163.	76-51	34	Bugaj	osada
164.	76-51	35	Bugaj	osada
165.	76-51	36	Bugaj	ślad. os.
166.	76-51	37	Bugaj	osada
167.	76-51	38	Wólka Łękawska	osada
168.	76-51	39	Wólka Łękawska	ślad. os.
169.	76-51	40	Wólka Łękawska	osada
170.	76-51	41	Wólka Łękawska	osada
171.	76-51	42	Wólka Łękawska	osada
172.	76-51	43	Wólka Łękawska	ślad. os.
173.	76-51	44	Wólka Łękawska	osada osada
174.	76-51	45	Wólka Łękawska	osada osada
175.	76-51	46	Wólka Łękawska	osada

Lp.	Nr obsz. AZP	Nr st/ob	Miejscowość	Funkcja stanowiska
176.	76-51	47	Wólka Łękawska	osada
177.	76-51	48	Wólka Łękawska	osada
178.	76-51	49	Wólka Łękawska	osada
179.	76-51	50	Wólka Łękawska	osada
180.	76-51	51	Wólka Łękawska	osada
181.	76-51	52	Wólka Łękawska	ślad. os.
182.	76-51	53	Wólka Łękawska	osada
183.	76-51	54	Wólka Łękawska	osada
184.	76-51	55	Wólka Łękawska	ślad. os.
185.	76-51	56	Mazury	osada
186.	76-51	57	Augustynów	osada
187.	76-51	58	Kielchinów	osada
188.	76-51	59	Augustynów	osada
189.	76-51	60	Zawadów	ślad. os.
190.	76-51	61	Zawadów	osada
191.	76-51	62	Zawadów	osada
192.	76-51	63	Zawadów	osada
193.	76-51	64	Zawadów	osada
194.	76-51	65	Zawadów	osada
195.	76-51	66	Zawadów	osada
196.	76-51	67	Zawadów	osada
197.	76-51	68	Zawadów	osada osada
198.	76-51	69	Zawadów	osada
199.	76-51	70	Zawadów	osada
200.	76-51	71	Zawadów	osada
201.	76-51	72	Zawadów	osada
202.	77-51	2	Łękawa	?
203.	77-51	3	Łękawa	ślad. os.
204.	77-51	50	Kalisko	osada
205.	77-51	51	Kalisko	osada
206.	77-51	53	Łękawa	osada
207.	77-51	54	Łękawa	osada
208.	77-51	55	Łękawa	ślad. os.
209.	77-51	56	Łękawa	osada
210.	77-51	57	Łękawa	osada
211.	77-51	58	Łękawa	osada
212.	77-51	59	Łękawa	osada
213.	77-51	60	Łękawa	osada

Lp.	Nr obsz. AZP	Nr st/ob	Miejscowość	Funkcja stanowiska
214.	77-51	61	Łękawa	osada
215.	77-51	62	Łękawa	śląd. os.
216.	74-52	70	Huta	huta szkła
217.	75-50	5	Domiechowickie Niwy	osada
218.	75-50	26	Domiechowickie Niwy	osada osada
219.	74-50	59	Domiechowice	śląd. os osada
220.	74-50	60	Domiechowice	osada osada osada
221.	74-50	61	Ławy	śląd. os śląd. os
222.	74-51	30	Ławy	śląd. os
223.	74-51	31	Dobrzelów	śląd. os
224.	74-51	32	Helenów	śląd. os
225.	74-51	33	Helenów	osada
226.	73-50	12	Adamów	osada
227.	73-50	13	Podwody	osada
228.	73-50	14	Podwody	śląd. os
229.	73-50	15	Podwody	śląd. Os śląd. os
230.	73-50	16	Wola Kruszyńska	Młyn?
231.	73-50	17	Pieńki Głupickie	Znalezisko luźne
232.	73-50	18	Roźniatowice	Ślad os
233.	73-50	19	Roźniatowice	osada
234.	73-50	20	Roźniatowice	śląd. os osada
235.	73-50	21	Roźniatowice	osada
236.	73-50	22	Roźniatowice	osada
237.	73-50	23	Roźniatowice	śląd. os

Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe. Wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego, budowa dróg, rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej). Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywne orka.

Na terenie gminy Bełchatów w ostatnich latach zwiększa się liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy, w związku z faktem, iż omawiany obszar jest atrakcyjnym terenem pod względem zamieszkania. Do miejscowości na terenie których w ostatnich latach wydano największą liczbę ww. decyzji należały miejscowości: Zawady, Adamów, Postękalice, Myszaki, Dobiecin, Augustynów, Janów, Zdieszulice Górne czy Zawadów. Potencjalnie na terenie tych miejscowości może dochodzić do działań stanowiących zagrożenie dla stanowisk archeologicznych w związku z rozwojem budownictwa, a następnie infrastruktury technicznej.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane m.in. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru.

Na terenie gminy Bełchatów do dziedzictwa niematerialnego można zaliczyć organizowane wydarzenia kulturalne, w tym festyny i konkursy, których inicjatorem jest głównie gmina, ale także stowarzyszenia działające na jej terenie. Gmina charakteryzuje się aktywną działalnością kobiet w ramach kół gospodyń wiejskich, poprzez które krzewione są miejscowe tradycje i obyczaje oraz mężczyźni w ramach Ochotniczych Straży Pożarnych.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron gminy Bełchatów, a także szans i zagrożeń.

Mocne strony:

- 1) Zasób zabytków na terenie gminy, w tym wpisanych do rejestru zabytków
- 2) Dwory zachowane w dobrym stanie technicznym (dwór w Dobrzelowie, pałac w Łękawie)
- 3) Ciekawa architektura sakralna, w tym kościół w Postękalicach

- 4) Infrastruktura turystyczna
- 5) Liczne założenia parkowe
- 6) Liczne stanowiska archeologiczne
- 7) Trwające prace nad opracowaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla kilku miejscowości z terenu gminy
- 8) Opracowany Plan Ochrony na wypadek konfliktów zbrojnych
- 9) Kapliczki przydrożne zlokalizowane w różnych miejscach na terenie gminy
- 10) Zasoby przyrodnicze
- 11) Odbywające się imprezy kulturalne
- 12) Obecność szlaków turystycznych: w tym pieszych, rowerowych
- 13) Dogodne położenie komunikacyjne

Słabe strony:

- 1) Zły stan cmentarzy, szczególnie cmentarzy ewangelickich (brak odpowiednich oznaczeń cmentarzy)
- 2) Zły stan części założeń parkowych (zatarcie pierwotnych układów kompozycyjnych parków, liczne samosiewy)
- 3) Degradacja części obiektów zabytkowych na przestrzeni ostatnich lat m.in. zabytkowych młynów
- 4) Większość cennych obiektów zabytkowych znajduje się w rękach prywatnych, przez występują ograniczenia m.in. związane z dostępnością dla zwiedzających, ograniczony wpływ gminy na losy obiektów
- 5) Zły stan techniczny ruiny dawnego dworu obronnego w Mikorzycach
- 6) Zły stan części dróg kołowych
- 7) Presja urbanizacyjna na tereny gminy Bełchatów mogąca stanowić zagrożenie dla zasobu kulturowego i przyrodniczego
- 8) Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego
- 9) Niskie środki w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
- 10) Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego
- 11) Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych

---

Szanse:

- 1) Dotacje gminne na zabiegi rewitalizacyjne
- 2) Zwiększenie środków budżetowych gminy na działania związane z ochroną zabytków
- 3) Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków
- 4) Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych gminy, przyciągająca turystów
- 5) Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości
- 6) Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne
- 7) Opracowanie dokumentów strategicznych, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego
- 8) Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk)

- 9) Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
- 10) Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd.
- 11) Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych
- 12) Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Łódzkiego
- 13) Rozwój agroturystyki
- 14) Rozwój szlaków turystycznych na terenie gminy

Zagrożenia:

- 1) Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych
- 2) Niekontrolowany wzrost liczby mieszkańców stanowiący potencjalne zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego
- 3) Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych
- 4) Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska
- 5) Zanik tradycji i tożsamości regionalnych
- 6) Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
- 7) Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych
- 8) Brak realizacji działań związanych z rozbudową infrastruktury turystycznej

7. Założenia programowe

Ustalone poniżej priorytety, cele szczegółowe i wynikające z nich działania wyznaczają politykę gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2022-2025.

Program Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Bełchatów na lata 2022-2025 będzie realizowany dla poniższych priorytetów:

- 1) PRIORYTET 1 – PROWADZENIE POLITYKI GMINNEJ MAJĄCEJ NA CELU ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH**
- 2) PRIORYTET 2 – ODPOWIEDNIE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W CELU PRZYBLIŻENIA TYCH WALORÓW ZARÓWNO MIESZKAŃCOM GMINY, JAK I ODWIEDZAJĄCYCH TEREN GMINY TURYSTOM**

7.1. Cele szczegółowe i działania Programu Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Bełchatów na lata 2022-2025

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów zostały określone cele szczegółowe wraz z proponowanymi działaniami.

Tabela 4. Harmonogram działań przewidzianych do realizacji w ramach Programu Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Bełchatów na lata 2022-2025.

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
PRIORYTET 1 – PROWADZENIE POLITYKI GMINNEJ MAJĄCEJ NA CELU ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH	Cel szczegółowy 1.1 Organizacja zasad wsparcia dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych	Przygotowanie uchwały Rady Gminy w celu zabezpieczenia środków budżetowych na działania związane z obiektami zabytkowymi	W miarę możliwości finansowych	Gmina Bełchatów
		Przeznaczenie środków finansowych z budżetu Gminy na najcenniejsze obiekty zabytkowe	W miarę możliwości finansowych	Gmina Bełchatów
		Identyfikacja najpilniejszych potrzeb przy obiektach w najgorszym stanie technicznym	Do 30 czerwca 2023 r.	Gmina Bełchatów
		Stała współpraca z WUOZ w Łodzi	Sukcesywnie	Gmina Bełchatów, WUOZ we Łodzi

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
		Przekazanie Starostwu Powiatowemu wykazu obiektów objętych ewidencją zabytków oraz jego systematyczne aktualizowanie	Do 31 stycznia 2023 r.	Gmina Belchatów, Starostwo Powiatowe w Zduńskiej Woli
	Cel szczegółowy 1.2 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych z budżetu Gminy	Nawiązanie współpracy z prywatnymi właścicielami obiektów zabytkowych w celu jak najszerszego ich wykorzystania w promocji Gminy	Sukcesywnie	Gmina Belchatów
		Sprawne interweniowanie przez właściwe służby gminne w celu przeciwdziałania zaorywaniu stanowisk archeologicznych	W miarę potrzeb	Gmina Belchatów
		Analiza wydawanych decyzji o warunkach zabudowy pod kątem ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	Sukcesywnie	Gmina Belchatów
		Kompleksowe prace konserwatorskie mające na celu zachowanie trwałej ruiny dworu obronnego w Mikorzycach	W miarę możliwości	Gmina Belchatów, właściciel, inne podmioty

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
		Wsparcie działań związanych z pracami porządkowymi i pielęgnacyjnymi na terenie parków niebędących własnością gminy Belchatów	W miarę możliwości	Gmina Belchatów, właściciele, inne podmioty
		Oznaczenie w terenie cmentarzy ewangelickich na terenie gminy oraz prace porządkowe na ich terenie	W miarę potrzeb i możliwości	Gmina Belchatów, właściciele, inne podmioty
		Prace pielęgnacyjne prowadzone w odniesieniu do kapliczek i krzyży przydrożnych	W miarę potrzeb	Gmina Belchatów, właściciele, mieszkańcy
	Cel szczegółowy 1.3 Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	Aktualizacja danych Gminnej Ewidencji Zabytków	W miarę potrzeb	Gmina Belchatów
		Sporządzenie następnej edycji „Programu opieki nad zabytkami”	2025 r.	Gmina Belchatów
		Sporządzenie sprawozdania z realizacji „Programu opieki nad zabytkami”	Koniec roku 2023 r. oraz 2025	Gmina Belchatów
	Cel szczegółowy 1.4 Dbałość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie	Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi Gminy	Sukcesywnie	Gmina Belchatów

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
		Bieżąca pielęgnacja cmentarzy, miejsc kultu i miejsc pamięci	Sukcesywnie	Gmina Belchatów, właściciele
	Cel szczegółowy 1.5 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych	Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich)	Sukcesywnie	Gmina Belchatów
CEL GŁÓWNY 2 – ODPOWIEDNIE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W CELU PRZYBLIŻENIA TYCH WALORÓW ZARÓWNO MIESZKAŃCOM GMINY, JAK I ODWIEDZAJĄCYCH TEREN GMINY TURYSTOM	Cel szczegółowy 2.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego	Organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom Gminy i regionu wartości historyczne Gminy	Corocznie	Gmina Belchatów
	Cel szczegółowy 2.2 Wykorzystanie Internetu i multimediów w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych	Aktualizacja witryny internetowej poświęconej tematyce zabytkowej i kulturalnej Gminy	Do końca 2023 r.	Gmina Belchatów

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
		Nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego	Sukcesywnie	Gmina Bełchatów
	Cel szczegółowy 2.3 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego	Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury	Sukcesywnie	Gmina Bełchatów
		Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego	Sukcesywnie	Gmina Bełchatów
		Rozwój infrastruktury turystycznej gminy (m.in. budowa przystani kajakowej)	W miarę możliwości finansowych	Gmina Bełchatów, mieszkańcy, przedsiębiorcy, inne podmioty

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bełchatów na lata 2022-2025* będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- 1) prawnych – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) finansowych – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub znajdujących się w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, w zależności od możliwości finansowych gminy;
- 3) koordynacji – obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa i gminy, współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- 4) społecznych – obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- 5) kontrolnych – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bełchatów na lata 2022-2025 po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy, w celu przyjęcia go Uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji programu, uwzględniająca:

- 1) ilość wykonanych zadań przyjętych do realizacji;
- 2) efektywność wykonania zadań;
- 3) wartość finansową zrealizowanych zadań;
- 4) zakres współpracy z osobami i jednostkami odpowiedzialnymi za zabytki.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840, ze zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą: techniczne i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o zabytków i opiece nad zabytkami, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach. Karom pieniężnym podlegać mogą osoby, które bez uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (lub niezgodnie z zakresem określonym w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków) wykonują np.: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru. Kary pieniężne, nakładane są przez organy ochrony zabytków.

Wpływami do Funduszu mogą też być zasądzenia przez sąd w sprawach przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia zabytku. Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczane są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Gminy Belchatów w latach 2022-2025 przedstawiono w poniższej tabeli. Zaznaczyć należy, iż są to wybrane źródła możliwości pozyskania dofinansowania.

Tabela 5. Wybór możliwości pozyskania dofinansowania działań ujętych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Bełchatów na lata 2022 – 2025.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
<p>Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego</p>	<p>– Ochrona zabytków</p> <p>Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.</p> <p>Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne.</p> <p>O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.</p> <p>– Ochrona zabytków archeologicznych</p> <p>Strategicznym celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco</p>

	<p>rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r.</p> <p>O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.</p> <p>– Kultura Ludowa i tradycyjna</p> <p>Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.</p> <p>– Wspieranie działań muzealnych</p> <p>Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów</p>
--	---

	<p>wystawienniczych i wydawniczych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.</p> <p>– Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju</p> <p>Strategicznym celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającej w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej.</p> <p>– Kultura dostępna</p> <p>Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno - mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.</p>
Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków	Środki Łódzkiego Konserwatora Zabytków przeznaczone są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach

	<p>wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie województwa łódzkiego.</p> <p>Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o udzielenie dotacji: Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.</p> <p>Szczegółowe informacje dotyczące terminów składania wniosków; wyszczególnienie rodzaju dokumentacji, prac oraz materiałów, na które może zostać udzielona dotacja; wnioski oraz niezbędne dokumenty, które należy złożyć w celu ubiegania się o dotację dostępne są na stronie internetowej:</p> <p>https://www.wuoz-lodz.pl/Dotacje_i_refundacje,11</p>
<p>Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny</p>	<p>Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki).</p> <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny</p>
<p>Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych</p>	<p>Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% wartości dla podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.</p>
<p>Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027</p>	<p>W lipcu 2021 roku rozpoczęły się konsultacje społeczne założeń programu na lata 2021-2027.</p> <p>Wyznaczono Priorytet VII: Kultura, w ramach którego określono cel szczegółowy 4.6: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p>

	Wsparciem w ramach określonego priorytetu zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.
--	--

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W okresie obowiązywania *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bełchatów na lata 2022-2025*, gmina w miarę możliwości finansowych przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczone na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy oraz dużą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy.